

Nuup siunissaa ukioq 2035

Innuttaasut assigiinngitsunit aggersut siunissaq pillugu takorluuillutik
suleqatigiikkuutaarlutik sammisaqarnerat.

Uummaarissumik assigiinngitsunillu sammivilinnik eqimattakkuutaarluni
sammisaqarneq, paasisimasat, soqutigisat pisariaqartitallu akimorlugit.

Siunissaq pillugu takorluuisitsilluni ilisimatuutut misissuilluni sulineq EU-p
aningaasaliiffigisaata, ilisimatuutut misissuilluni suliniutip ArcticHubip no
869580-ip, ilagaa (<https://projects.luke.fi/arctichubs>)

Nalunaarut ilisimatusartutut sulisumit suliamullu aqutsisumit

Kristine Lynge-Pedersenimit suliarineqarpoq

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 869580.

IMARISAA

1. SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUILLUNI SULEQATIGIIKKUUTAARLUNI SAMMISAQARTITSINERUP TUNULIAQUTAA	1
2. SULEQATIGIIKKUUTAARTITSINERUP ILUSAA	1
2.1. Oqaluuserisassat assigiinngitsut katiterneqarnerat.....	1
2.2. Peqataasut aggerfii assigiinngitsut tunngavigalugit eqimattat katitigaanerat	3
2.3. Oqaaserisat ataqqillugit aaqqissuussineq	5
2.4. Oqaluuserineqartut allatorneqarnerat aamma nalunaarut	6
2.5. Eqimattakkuutaarluni sammisaqarnerup aallartinnerani naammassineranilu katersuuttarnerit6	
2.6. Tusagassiorfinnut nalunaarut aamma radiokkut apersorneqarnerit.....	7
2.7. Ilusaanik naliliineq.....	8
3. EQIMATTAKKUUTAARLUNI SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUILLUNI SULINEQ 1 AAMMA 2.....	9
Periarfissat aamma kissaatit pillugit takorluukkat.....	11
Ulorianarsinnaasutut takorluukkat	22
3.1 SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUKKAT EQIKKARNERI	28
4. INERNILIINEQ	35

1. SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUILLUNI SULEQATIGIIKKUUTAARLUNI SAMMISAQARTITSINERUP TUNULIAQUTAA

Pinngortitaleriffik EU-p aningaasaliiffigisaanut ilisimatuutut misissuilluni suliniummut ArcticHub no 869580-imut peqataavoq, sulianullu *Takornarialerineq aamma Nunap Inuii-nut* peqataavoq.

Peqataatitsilluni ilisimatuutut misissuinermi periutsit assigiinngitsut atorpavut, sullissisut assigiinngitsut ataatsimoorlutik aaqqiissutaasinnaasunik pilersitsisinnerisigut. Taakku naleqqussaannermut atorneqarsinnaasunik aningaasarsiutaasinnaasunullu nutaanut soorlu takornarialerineranut atorneqarsinnaassapput.

Kalaallit suleqataasut peqataatinneqarnerisigut aaqqiissutissat suliniutillu ineriartortinneqarsinnaapput, taakkulu sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut pisariaqartitaat kultooriallu aallaavigalugu ataqqillugulu naleqqussarneqarsimassapput.

Suliniut ArcticHub siunissaq pillugu takorluuilluni eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsineq nunani/sumiiffinni assigiinngitsuni arfineq-marlunni ingerlanneqarpoq, sumiiffinni ataasiakkaani suleqataasut siunissami periarfissaasinnaasut, qununarsinnaasut aamma siunissamut kissaatiginerpaasaat pillugit takorluukkeraarutit siunnersuutitut ilusillit katersorneqarput kiisalu kissaatiginerpaasaat pillugit takorluukkeraarutaasa qanoq piviusunngortinneqarnissaat sammineqarluni.

2. SULEQATIGIIKKUUTAARTITSINERUP ILUSAA

2.1. Oqaluuserisassat assigiinngitsut katiterneqarnerat

Siunissaq pillugu takorluuilluni eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsineq nunani arfineq-marlunni ingerlanneqarmat ukioq 2035 aamma qulequttat *Siunissamut periarfissat qununarsinnaasullu aamma siunissaq pillugu takorluuqaq kissaatiginarnerpaaq*, inuiaqatigiinni assigiinngitsuni inissisimaffillit aggertillugit peqataatinneqarnerisigut eqimattani sammisaqartitsisoqassaaq. Sumiiffiit ataasiakkaat ingerlatsinerminni sumiiffinni ataasiakkaani pissutsinut aamma ilisimatuut periarfissiinerat naapertorlugit naleqqussarnissaat periarfissaavoq.

Nuummi ilisimatusartartoq suliamillu aqutsisoq Kristine Lyng-Pedersen ajornanngitsumik periuseqarniarluni aalajangerpoq, peqataasut ornigullutik ataatsimiinnerat qitiusussatut inissimmagu kiisalu internet atorlugu misissuinerit atorniarnagit aalajangiummagu.

Ornigulluni peqataaneq eqimattakkuutaarluni uummaarissumik oqallinnermik kinguneqartoq qitiutinneqarpoq, taamaattumik aallaqqaasiilluni piffissartornartumillu saqqummiinertalimmik ilanngussisoqangilaq aamma eqimattat katersuummata saqqummiussinngillat. Eqimattani oqallinnerit aallartinniarlugit immersugassanik oqallisissianik suliaqartoqarpoq, taakkulu suleqatigiikuutaani marluusuni atorneqarput. Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinermi 1-imi oqaluuserisassat tallimat ammasut uku immersugassamiipput:

- Sumiiffinni ataasiakkaani takornarilerineq. Periarfissat, qununarsinnaasut aamma niuernerq nalinginnaasoq suliniutinillu akisussaasuusut.
- Sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit kultooriat. Periarfissat, qununarsinnaasut aamma niuernerq nalinginnaasoq suliniutinillu akisussaasuusut.
- Sumiiffinni ataasiakkaani piniartutut aalisartutullu inuussutissarsiorneq. Periarfissat, qununarsinnaasut aamma niuernerq nalinginnaasoq suliniutinillu akisussaasuusut.
- Silaannaap allangornera. Periarfissat, qununarsinnaasut aamma niuernerq nalinginnaasoq suliniutinillu akisussaasuusut.
- Pinngortitaq kultoorilu tunngavigalugit piujuaannartitsinissamik tunngaveqartumik inuussutissarsiutitigut ineriartortitsineq. Periarfissat, qununarsinnaasut aamma niuernerq nalinginnaasoq suliniutinillu akisussaasuusut.

Pilersarusiornermi qulequttat marluinnaat *Takornarilerineq aamma sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit kultooriat*, oqaluuserisassatut toqqarneqarsimagaluarput, oqallinnerli unittuussagaluarpat qulequttat pingasut ilanngunneqarsimapput.

Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinermi 2-mi oqaluuserisassat uku marluk immersugassamiipput:

- Pitsaasumik pitsaanngitsumillu uku kingunerat 1) siunissaq pillugu takorluugaq periarfissanut sammisoq, 2) siunissaq pillugu takorluugaq qununarsinnaasunut sammisoq, 3) siunissaq pillugu takorluugaq niuernermut nalinginnaasumut sammisoq.

- Siunissaq pillugu takorluukkat kissaatiginarnerpaat aamma aaqqiinerit/piviusunngortitsinissamut suliniutit.

Immersugassaq oqaluuserisassartalik qaaqquisissummut kakkiunneqarsimavoq, taamaalilluni peqataasut namminneerlutik piareersarsinnaaniassammata.

Eqimattat allattuisussamik namminneq iluminni toqqaasussaapput, oqallinnermilu aqutseqataasut ikiuuttartussaallutik – eqimattani oqallinnerup immersugassaq malillugu ingerlanissaa qulakkeerniarlugu – eqimattat nerriviini tamani pappilissat A3-t oqaluuserisassanik imallit ilineqarsimapput, taakkunanilu allattuiffissaqarluarluni. Aqutseqataasut allattuipput peqataasullu tamarmik oqaaseqarsinnaanissaannik periarfissinniarlugit tusarnaartutut inissisimapput. Aqutseqataasut avataaninngaanniit aggerlutik siunnersortaammata ArcticHub-ip suliniutaanut ilisimasaat killeqarsimapput, taamaattumik ilisimatusartartoq suliniummillu aqutsisoq Kristine Lynge-Pedersen eqimattanut pingasunut ikiuunnissamut piareersimasimavoq aamma eqimattat tullerriaarlugit pulaarpai.

2.2. Peqataasut aggerfii assigiinngitsut tunngavigalugit eqimattat katitigaanerat Siunissaq pillugu takorluukkanik inuiaqatigiinni soqutigisat assigiinngitsut akimorlugit oqallinnermik pilersitsinissaq siunertaavoq. Taamaattumik inuiaqatigiinni assigiinngitsuni inissisimasut arlallit peqataanissamut qaaqquneqarput; nuna tamakkerlugu suliniaqatigiiffinniit aggerlut, nunap immikkoortuanit aamma sumiiffinni ataasiakkaanit aggerlut, kiisalu sammisaqarfiit assigiinngitsut akimorlugit aggerlut; takornarialerinemik isumaginnitoqarfik, kultoorilerinemik isumaginnittoqarfik aamma aalisarnermik isumaginnittoqarfik.

Ilisimatusartartoq aamma suliniummik aqutsisup Kristine Lynge-Pedersenip immikkoortortani sulisut ima immikkoortiterpai:

- 1) Nuna tamakkerlugu qinikkat, 2) Nuna tamakkerlugu kommuunini ingerlatsisut/aqutsisut, 3) Soqutigisaqatigiiffiit kattuffii (11 suliamut tunngassuteqartutut nalilikkat) 4) Takornarialerisut, 5) Kultoorilerisut, 6) Immikkut ilisimasallit, 7) Innuttaasut.

Inissaq killeqarmat aamma sulisussat killeqarmata aallartitat assigiinngitsuninngaaneersut immikkut toqqartorneqarput. Nuna tamakkerlugu politikkimik suliallit takornarialerinemik kultoorimillu politikikkut akisussaasuusut qaaqquneqarput. Kommuunimi qinikkat pingasut

qaaqquneqarput. Soqutigisaqaaqatigiiffinnit aggertut 11-t kultoorimik, piniarnermik aalisarnermillu kiisalu pinngortitamik avatangiisimillu sammisallit qaaqquneqarput. Sumiiffinni ataasiakkaani takornarialerisut assiiginngitsunik sammivilinnik, soorlu unnuisarfinnik, neriniartarfinnik, angallassinermik allanillu suliallit qaaqquneqarput. Kultoorilerisut, soorlu eqqumiitsuliortut, atuakkiortut, oqaasilerisut, kultoorikkut illorsuarmi katersugaasivimmilu sulisut allallu, inuit pisinnaatitaaffinik kalaallillu kultooriannik immikkut ilisimasallit kiisalu inuit ataasiakkaat innuttaasut. Peqataasinnaasunik takorluuinermit suaasuseq ukiullu aamma eqqarsaatigineqarsimapput.

Peqataasussanut 89-inut qaaqqusissutinik nassiussisoqarpoq, taakkunanit 35-t peqataaniarlutik nalunaarput. Amerlanerpaartaat sammisaqartitsinerni marlunni peqataasinnaasimapput, ataasiakkaannguit ataasiinnarmi. Ataasiakkaat ullormi tassani pisoqarfisussami takkussinnaanatik nalunaarput, ikitsunnguillu takkunnatik. Taamaalillutik inuiaqatigiit aallartitaat 30-t peqataapput. Naalakkersuisoq ataaseq (Inuussutissarsiornermut Niuernernullu), kommuunimi ingerlatsivinninngaanneersut pingasut, Namminersorlutik Oqartussani atorfilittat marluk, soqutigisaqaaqatigiiffinninngaanniit tallimaninngaanniit aallartitat qulingiluat, (KNAPK, NAPP, Ocean North, Qaannat kattuffiat, Nuup Kangerlua Ikinngutai, WWF), takornarialerisut tallimat, kultoorilerisut arfinillit aamma innuttaasut sinnerlugit takkuttut sisamat. Eqimattani taakkunani marlunni 23-t aamma 21-t peqataapput. Aaqqissussineq taamaalilluni tamanut ammasuunngilaq, allakkanili qaaqqusissutini periarfissinneqarput peqatasinnaasunik allanik piukkunnartunik nalunngisaqarunik innersuussinissamut aamma ataasiakkaannguit innersuunneqarsimallutik peqataapput qaaqqusissummillu nassinneqarlutik.

Eqimattani sammisaqartitsinerit aavarnerup aallartinnerata nalaaniimmat marlungornerit ataatsimiiffissatut toqqarneqarput, sapaatip-akunnerata naaneri taamaalilluni piniarfiusarniassammata. Unnukkut naapittarnissaq aamma toqqarneqarpoq, peqataasut sulisarnerat aamma eqqarsaatigalugu. Innuttaasut ataasiakkaat aamma peqatigiiffilerisut aaqqissuussanut sulinerup nalaani sulinermut tunnganngitsunut peqataanissamut qaqutikkuinnaq periarfissaqartarput. Ulloq naallugu sulereerluni unnukkut aaqqissuussamut eqeersimaarluni peqataasarneq sakkortusarpoq, taamaattumik ullukkut katersuutsitsisarnissaq orniginarnerusaraluarpoq.

Sammisat, soqutigisaqaqatigiiffiit kissaatillu akimorlugit oqallitsitsinissap periarfissatut qulakkeerneqarnissaa anguniarlugu peqataanissamut nalunaarsimasut eqimattanut immikkoortiteriikkanut agguataarneqarput. Paasisimasat, misilittakkat soqutigisallu assigiinngitsut naapikkaangata paasinnittaatsit imartunerisut, isumassarsiat nutaaliat aaqqiissutissatullu siunnersuutit siammasissut pilersinneqarsinnaasarput. Eqimattani peqataasut paasisanik nutaanik pissarsinerat, ilisarimasartaarnerat suleqatigiinnissamillu periarfissanik nutaanik nassaarnerat malinnaalluni erseqqissumik takuneqarsinnaavoq.

Ataatsimiinnermi piffissarititaasoq tamaat eqimattani oqaloqatigiinnernut atorneqarpoq. Taamaattumik oqallissaarutitut saqqummiinernullu piffissamik atuisoqanngilaq. Peqataasut eqimattani unnunni marlunni aalajangersimasuniipput, tamanna iluaqutaavoq, ataasiakkaat taamaalillutik imminnut ilikkarnissaminnut attaveqaqatigiilernissamullu piffissaqartarmata.

2.3. Oqaaserisat ataqqillugit aaqqissuussineq

Kalaallit Nunaanni oqaatsit pisortatigoortut tassaapput kalaallisut aamma qallunaatut. Innuttaasut ilaat ataasiinnarnik oqaaseqartuupput, kalaallisuinnaq oqaaseqanngikkunik qallunaatuinnaq oqaaseqartuupput aamma innuttaasut allat marluinnik oqaaseqanngikkunik suli amerlanerusunik oqaaseqartuupput. Pisortaqarfinni oqaloqatigiittoqartillugu qallunaat oqaasii atorneqakkajunnerusarput.

Eqimattani oqaloqatigiinnerit ingerlaavartuunissaat pillugit toqqaannartumik nutserisitsinissaq atussanagu aalajangerneqarpoq. Tassunga taarsiullugu peqataasut oqaatsit suut atorlugit peqataarusunnersut peqataarusullutik nalunaarneranni aperineqarput, eqimattat kalaallisut oqaluffiusut aamma qallunaatut oqaluffiusut. Peqataniarlutik nalunaartut affai sinnerlugit eqimattami kalaallisut oqaluffiusumi peqataaniarlutik toqqaapput, taamaattumik eqimattat marluk kalaallisut oqaluffiusut eqimattarlu ataaseq qallunaatut oqaluffiusoq ataaseq pilersinneqarput, taakkulu tamarmik immikkut ineeqqanut inissinneqarput.

Oqaatsit sorliit atorlugit peqataanissamut periarfissinneqarneq tigulluarneqarpoq aamma oqaloqatigiinnerit sukkasuumik ataqatigiittumik ingerlalluarput eqimattallu unikaallalaarluni kaffisornissartik pinnagu ingerlaannarnissartik aalajangiuppaat, allallu unnuarsuaq naallugu oqaloqatigiinnertik ingerlassinnaagaluarlugu oqaatsigaat.

Soorunami oqaatsit sorliit atorlugit peqataanissamut periarfissiineq aappaatigooqarpoq. Peqataasoq ataaseq qallunaatuinnaq oqaasilik piniartut aalisartullu kalaallisut oqaasillit oqaloqatigiinnerannik tusarnaarusussimagaluarpoq. Piniartup qallunaatut oqalussinnaasup eqimattamut qallunaatut oqaaseqartumut nuunneratigut tamanna aaqqinneqarpoq, tamannalu pivoq eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinermi 2-mi.

2.4. Oqaluuserineqartut allattorneqarnerat aamma nalunaarut

Eqimattat allattugaat eqikkarlugit allaqqinneqarput aamma peqataasunut kingornatigut nassiussuunneqarput, taamaalillutik ilassuteqarsinnaanngorlutik. Marluk periarfissaq tamanna atorluarpaat aamma oqaatsinik ilassutinillu nassiussipput. Eqimattat imminnut oqallissaarutininik saqqummiingillat, allattukkat peqataasunullu kingornatigut nassiussuunneqarput. Allattukkat eqimattanut tamanut nassiussuunneqarsimanerat pitsaasusoq peqataasoq ataaseq oqarpoq. Pitsaanerpaasimassagaluarpoq immiussat allaganngorneqarnerat peqataasunut tamanut nassiunneqarsimagaluarpata, kikkut tamarmik eqimattaniittut oqaloqatigiinnerannik tamakkiisumik paasisaqarsimasinnaagaluar mata. Immiussat allaganngorneqarnerat nalunaarusiornermi aamma atorluarneqarsimasinnaagaluarput. Sulisussaaleqinerli aningaasassaaleqinerlu pequtaallutik immiussat allaganngortinneqanngillat.

Ataatsimoorluni naggasiinermi nalunaarusiortoqarnissaa kissaatigineqarpoq, taannalu inassutitalerlugu kommuunimi aalajangiisartunut tunniuteqquneqarpoq.

Ilisimatusartartoq suliamillu aqutsisoq Kristine Lynge-Pedersen nalunaarutissatut siunnersuummik allagaqarpoq. Siunnersuut peqataasunut tamanut nassiunneqarpoq, peqataasullu ilassuteqarnissaminnut aamma allassimasut pillugit oqaaseqarnissaminnut allagaqarnissaminullu periarfissinneqarput, taakkulu uani nalunaarummi naammassisami ilanngunneqarput. Nalunaarut Pinngortitaleriffiup nittartagaanut tusagassiorfinnut nalunaarutitalerlugu ikkunneqarpoq.

2.5. Eqimattakkuutaarluni sammisaqarnerup aallartinnerani naammassineranilu katersuuttarnerit

Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerit marluk Pinngortitaleriffimmi marlungornerit marluk, 22. aamma 28. september 2023, nal. 19-21.30, ingerlanneqarput. Pinerit tamaasa aallartilernermi katersuuttoqartarpoq, aqutsisut tikilluaqqusisarlutik unnuullu ingerlanissaa pillugu pilersaarummik saqqummiisarlutik aamma apeqqutit ataasiakkaat akineqartarput.

Taamatuttaaqaq ataatsimoorluni naggasiisoqartarpoq, peqataasut katersuunnermi tassani apeqquteqarsinnaasarput imaluunniit oqaaseqarsinnaasarlutik.

Aaqqissuussineq pillugu peqataasut arlallit nersualaarinnillutik oqaaseqarput, aamma annikitsumik isornartorsiuisoqarpoq, peqataasooq ataaseq eqimattani oqallinneq aqutsinerusoqarnissaa kissaatigigaluarpa, peqataasorlu alla suliamik aqutsisup Kristinep eqimattani pulaarnerani sunnertissimanerminik oqaaseqarpoq.

2.6. Tusagassiorfinnut nalunaarut aamma radiokkut apersorneqarnerit

Soqutigisaqatigiiffinnut qaaqqusissutinik allakkanut atatillugu tusagassiorfinnut nalunaarummik nassiuussisoqarpoq. Tusagassiorloq KNR Radiominngaanneersoq Frederik Lund qisuariarpoq ilisimatusartartorlu suliamillu aqutsisoq Kristine Lyng-Pedersen radiokkut apersorumallugu saaffigaa. Kristine Lyng-Pederseip eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerni peqataasunik peqateqarusulluni kissaateqarpoq, aaqqissuussap siunertarimmagu taakku nipaasa pikialaartinnissai kiisalu nipaasa radiokkut tusartinneqarnissaat pingaartinneqarmat. Taamaalilluni takornarialerinerminik sulialik Miiti Geisler aamma aalisartoq & piniartoq Lars Mathæussen peqataapput. Kristinep eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerup ilusaa siunertaalu oqaluttuarai. Miitip Larsillu eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinermut sooq peqataarusussimanerminnik oqaluttuarput.

Kingornatigut eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsineq nammassimmat radiokkut apersuisoqarpoq, tassani ilisimatusartartoq suliamillu aqutsisoq Kristine suliap ingerlanera pillugu oqaluttuarpoq inernerillu ilaat naatsumik saqqummiuppai. Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinermut peqataasimasut apersuinerminni peqataapput. Nuna tamakkerlugu kattuffimmi KNAPK-mi siulittaasoq Nikkulaat Jerimiassen, Namminersorlutik Oqartussani Piniarnermut Naalakkersuisoqarfimmi atorfilittaq Nuka Møller Lund aamma Qaannat Kattuffianni siulittaasoq Johanne Tobiassen peqataapput. Taakku pingasut eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerminni peqataanerminni oqariartuutigisimasaminnik sunik anngussisimanerminnik sunillu pissarsiaqarsimanerminnik oqaluttuarput.

Radikkut apersuinerit marluk radiomi aallakaatitassiami Eqqartortigut-mi aallakaatinneqarput. Apersuineq siullesq tallimangornermi 25. august aallakaatinneqarpoq

aamma 27. August aallakaateqqinneqarluni. Apersuinerup aappaa 4. september aallakaatinneqarpoq aamma 10. September aallakaateqqinneqarluni.

2.7. Ilusaanik naliliineq

Eqimattakkuutaarluni sammisassaqtitsinerup ilusaata pisariaqartinneqartut arlallit naammassivai. Susassaqarfiit akimorlugit oqaloqatigiinnissaq pisariaqartinneqarsimasoq eqqaaneqarpoq aamma inuiaqatigiit siunissaq pillugu takorluukkarsaarutaannik katiterneqarsimasunik qulequtalimmik arlallit aatsaat misiliinerarput. Ataatsimut isiginninnermik eqqarsartaaseqarnek, oqaluuserineqartut qulequtaat uku; takornarialerineq, kultoori, aalisarnek piniarnerlu, silaannaap allanngoriartornera aamma piujuaannartitsineq tunngavigalugu inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq, tamarmik nutaamik allaanerusumillu oqaloqatigiinnermik pilersitsipput.

Peqataasut inuiaqatigiinni aggerfii aamma paasisimasaat, soqutigisaat pisariaqartitaallu assigiinngitsuupput, taamaannerisalu oqaloqatigiinneq assigiinngisitaartoq pilersippaat, paasinnittaatsit nutaat pilersinneqarput, attaveqaqatigiinnerit nutaat pilersinneqarput aamma isumassarsiat nutaat sanarfineqarput.

Peqataasut soqutigisaat takorluukkarsaarutaannut soorunami sunniuteqartarput. Peqataasut agguataarnerat allaanerusimagaluarpat qularnanngitsumik takorluukkarsaarutit oqaasertalersorneqarneri aamma allaanerusimassagaluarput.

Illuatungeriillu ataqqeqatigiinneq aamma tusarnaarsinnaaneq eqimattani oqaloqatigiinnerni atuuppoq, aamma kina eqqortumik imaluunniit eqqunngitsumik oqalunnersoq pillugu oqallittoqarneranik malunnanggingajappoq.

Oqalukkusussuseq annertusimavoq, ataatsimiinnerilli sivikissimapput, taamaattumik nangeqqinneqarnissaa kissaatigineqarpoq aamma ataavartumik assingusunik sammisartaqarnerisooqarnissaa siunnersuutigineqarpoq, aamma illoqarfini allani.

Peqataasoq ataaseq aaqqissugaq pillugu ima naliliivoq: “Nersualaarussuppakkit, periuseq siornatigut atugaanngitsooq illit eqquppat, siornatigut taamatut katersorlugit oqallitsinneqarsimannngitsut illit katersorpatit, oqaatsit ataqqillugit tamanullu inissartaqarnerisillutit aaqqiinerit aamma kusanaq”.

Peqataasoq alla aaqqissugaq pillugu ima naliliivoq: Eqimattakkuutaarluni sulinermut aamma suliatit pillugit avitseqatigigatsigut qujanaq. Eqimattakuutaarluni sulinermi peqataasut

takornarialerisunut eqimattakkuutaarluni sulinernut allanut peqataaffigisimasannut naleqqiullugit nutaajupput allaanerullutillu, tamannalu uannut uisitsivoq. Piniartut naalakkersuisullu nerrivimmi ataatsimi katersorneqarnerat inuummarissinartutut misigaara. Piniartut qanoq eqqarsartarnersut “nalunagulu” “maluginikuuara”, aamma takornarialerinerimik suliallit arlaleriarlunga oqaloqatigalugit misilinnikuuara, kisiannili piniartunik toqqaannartumik soorlu uani oqaloqateqarneq assut pitsaavoq.

Peqataaqqikkusuppunga. Susassaqarfiit assigiinngitsut akimorlugit sulinissaq pingaaruteqarpoq, siunissaq piujuaannartitsisoq pillugu. Neriuppunga inuiaqatigiinnut inuttoorsuunngitsunut ullut ilaanni tikikkumaartutit, soorlu Qaanaatut ittunut.

Oqaloqatigiinnermi ima ittumi aqutsinernut qujanaq. Aallartitsinissaq ajornaatsuinnaangilaq, suliap annerpaartaa tassaniimmat – uagut kisitta pinnata, allalli tamaasa aamma pillugit. Neriuppunga attaveqatigiittuaannassasugut.

3. EQIMATTAKKUUTAARLUNI SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUILLUNI SULINEQ 1 AAMMA 2

Isummat, kissaatit aamma isumassarsiat oqaluuserineqartut eqikkarlugit ataani allaaserineqarput. Oqaloqatigiissutissat immersugassaniittut maleqqissaarlugit oqaloqatigiittoqangilaq, aamma peqataasut arlallit oqaatigaat qulequttat imminnut atasut taamaattumilu immikkoortillugit eqqartornissaat ajornakusoorsimasut. Taamaattumik siunissaq pillugu takorluukkat ilaat qulequttanik arlalinnik imaqarput.

Peqataasut kinaassusaat isertuunniarlugit kikkut qanoq oqarsimanersut allassimangilaq aamma issuaanerit atorneqangillat.

Isummat aamma kissaatit ilaat imminnut akerleriipput, allalli oqaatsit assigiinngitsut atorneqaraluartut assigiinnik oqariartuuteqarput. Nunanit allaninggaanneersunik aningaasaliisoqarsinnaanera akuersaarlugu periarfissatut takorloorneqarnera aamma takornarialerineq pillugu suleriassatut pilersaarutitik nunanit tamalaaninggaanneersunik eqqussinissaq eqqartorneqaleraangat akerleriinneq puttallartarpoq, kalaallit namminneq piginnittuunissaat aamma kalaallit kultooriat tunngavigalugu takornarialerineq allat kissaatiginartinnerusarmassuk. Tassa imaappoq aningaasaliinissaq pillugu assigiinngitsunik isumaqartoqarmat, ilaat nunanit allaninggaanneersunit aningaasaliisoqarnissaq

pisariaqartutut periarfissatullu isigigaat, allat isumaqarput taamaaliornissaq nunaqavissunik tunngaveqarluni pigineqaruni takornialerinerup inuussutissarsiutigineqarneranut ulorianartorsiortitsinnaasoq. Avataaninggaanniit aningaasaliisoqarnissaq aamma kalaallit pigisaannik suliaqarnissaq kissaatigineqarput, taamaattumik (takornariaqarnerup) ineriartortinneqarnera isummat taakku assigiinngilluinnartut aallaavigalugit ilusilerneqarnissaa ilimanaateqarpoq.

Sumiiffinni ataasiakkaani kultoori pillugu takorluuilluni kissaatit oqaatsit oqariartaatsillugu assigiinngitsut atorlugit taaneqarput. Inuit kultooritoqaaninggaanneersunik uummarsaaqqinnermut imaluunniit kalaallit kultooriat nutaanerusoq pineqaraluaangat oqaaseqaatit amerlasuut nunamik nukittuumik kultoorilimmik kinaassutsimillu tulluusimaarutiginnittumik siunissaq pillugu takorluukkat imaqarput.

Taamaattussaannartut isiginnittut killilimmik taaneqarput taamaattumillu eqikkaanermi ilanngunneqarnatik. Taamatuttaaq uummarsaaqqinnissamut suliniutit kissaatillu pillugit takorluuinerni pinerit tamaasa taaneqarneq ajorput, kissaatilli pillugit takorluuinerit oqaasertalersukkat uummarsaanermut tunngasutut paasineqarsinnaalluarput. Soorlu assersuutigalugu sumiiffinni ataasiakkaani takornialerinermik inuussutissarsiorneq kalaallinit nunaqavissunit tunngavilerneqarlunilu pigineqarnissaa qulakkeerniarlugu naalakkersuisut taarsigassarsinissamik periarfissanik pilersitsinissaat kissaatigineqarpoq. Oqaaseqaat taanna sumiiffinni ataasiakkaani takornialerinermik inuussutissarsiornerup kalaallinit nunaqavissunit tunngavilerneqarlunilu pigineqarnissaa kissaatitut kiisalu piviusunngortitsiniarluni suliniuteqarnertut paasineqarsinnaavoq.

Pinngortitap kultoorillu eriagalugillu illersorneqarnissaat qanoq pingaaruteqartigisoq arlallit oqaaseqarnerminni aallaqqaasiutitut taavaat. Aamma takornialerinerup nunaqavissunit tunngavilerneqarlunilu pigineqarnera maligassiuiuertut pingaarutilittut isigalugu kissaatigineqarpoq. Ataatsimoorluni naleqartat eqimattani oqallinnernut sunniuteqarput.

Eqimattakkuutaarluni oqallinnerni tikinneqartut amerlaqaat tamatumalu kingunerisaanik qulequttat tamarmik eqimattakkuutaarluni sulinermi 1-mi aamma 2-mi oqaaseqarfigineqarput. Kissaatit pillugit takorluukkat eqimattakkuutaarluni sulinermi 1-imi aamma 2-mi taaneqarput, soorlu aamma ulorianarsinnaasutut takorluukkat eqimattani sulinerni tamani eqqaaneqartut.

Periarfissat aamma kissaatit pillugit takorluukkat

Sumiiffinni ataasiakkaani takornarialerineq

1) Takornarialerinerup ataatsimut isigalugu ineriartortinneqarnissaa pillugu

tapersersuineq annertoog

Takornarialerinerup ineriartortinneqarnissaa peqataasut tamarmik soqutigisaraat. Nuummi aamma nunatta sinnerani. Pinngortitap kultoorillu illersorneqarnissaat arlallit pingaartillugu sammivaat, aamma tunisassiassatut periarfissat arlallit oqaasertalerneqarput.

Tunisassiassanilli ineriartortitsineq, suliffissanik pilersitsineq aamma periarfissat aningaasarsiutaasinnaasut nutaat pineqalermata tamarmik kultoorip pinngortitallu mianerineqarnissaannut atassuserneqarmata maluginiagassaavoq.

Illuatungiliuttoq, soorlu assersuutigalugu aningaasarsiutaasinnaasunik imaluunniit pinngortitamik illersuinissamik sammisaqarpallaarpat, illuinnaasiorpallaalernerarlugu pitsuutsitsinerit, inooqatigiinnermut ataatsimullu isiginninnermut pitsaasumut ulorianartorsiortitsinnaapput. Taamaattumik oqimaaqatigiisumik, naligiittumik aamma ataatsimut isiginninnermik periuseqarnissaq inassutigineqarpoq, tassani aningaasaqarnikkut, pinngortitaq avatangiiserlu eqqarsaatigalugit aamma isumaginninneq kultoorilu oqimaaqatigiisumik naleqartinneqarnissaat eqqarsaatigalugit. Taamaakkaluartoq eqqarsaatigisassat oqimaaqatigiissinnissaannik kissaateqarneq qularnermik ernumanermillu ilaneqarput.

2) Takornarianut ukioq kaajallallugu pilersaarutit – qaqugu aamma sumi

Ukioq kaajallugu takussutissiamik ataqatigiissaarluakkamik takornarianullu sammisassanik assigiinngitsunik imalimmik ineriartortitsisoqarnissaa arlallit kissaatigaat, taanna sullissisut assigiinngitsut pitsaasumik inooqatigiinnissaat pillugu aqqissuunneqassaaq.

Assersuutigalugu sumiiffinni ataasiakkaani piniariartarfinnaanut uumasut piniagaanerisa nalaanni pisuttuartaqarneq ajorpoq. Takornarianut sammisaqartitsinerit ukiup qanoq ilinera silalu apeqqutaatillugu aqqissuunneqartarput, taamaaliornikkut ukioq naallugu takornarialerineq pilersinneqarsinnaaniassammat. Assersuutigalugu ukiuunerani takornarianut sammisassat apummut tunngasut neqeroorutigineqartarput. Kultoori assigiinngisitaartoq kultoorimik eqqumiitsuliornermillu sammisassaqartitsinerimi atornerqarnerujussuuvoq, taakkulu sumiiffinni ataasiakkaanut najugalinnut takornarianullu

neqeroorutigineqartarput. Kultoori tunngavigalugu takornarialerinemik inuussutissarsiornerup kultoorilerisut aamma eqqumiitsuliortut aningaasaqarnikkut atugarisaannik pitsanngorsaassaaq. Sumiiffinni ataasiakkaani aalisartutut piniartutullu inuussutissarsiutit taamatuttaaq takornarinerimik inuussutissarsiornermut ilanngunneqarsimapput, neriniartarfinnut pilersuisutut aamma aalisariarnissamik piniariarnissamillu neqerooruteqartarput. Nerisassat pillugit takornarialerineq aamma kultoorimik pisoqartitsinerit sumiiffinni ataasiakkaani najugalinnit takornarianillu ilorrisimaarutigineqartarput. Ukioq kaajallallugu pilersaarusionerq misigisassarsionertalik, inuussutissarsiornermik sammisaqartitsinerimut aamma sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit nunap ilaani isumalluutinik atuinerannut naleqqussarneqarlunilu aaqqissuunneqarsimasoq uani pineqarpoq.

Sumiiffinni ataasiakkaani pinngortitamik atuisut nunaqavissut takornarianut sammisasaqartitsinissat pillugit takusassiamik atorfissaqartitsippot, taamaallillutik nunap ilaani qanittumi sammisaqartitsisoqarnerunera pillugu piareersimasarniassammata. Tamannalu isumannaallisaaneq eqqarsaatigalugu pingaartinneqarpoq.

3) Umiarsuit takornariartaatit takornarianik ilaasullit aamma takornarianut sammisaqartitsisarnerit ataatsimoorullugit aaqqissuussat

Umiarsuit takornariartaatit pillugit pilersaarusiortarneq pinngortitamik kangerlunnillu atuisut peqatigalugit pisarpoq, pingaartumik kalaallit aalisartut piniartullu. Namminersorlutik Oqartussani naalakkersuisoqarfinni suliamut attuumassutillit, soqutigisaqatigiiffiit aamma sullissisut attuumassutillit suleqatigiissitamik pilersitsissapput, taakku takornariartaatinut tunngatillugu aamma takornarianut sammisaqartitsinerit pillugit ataatsimoorlutik ataqatigiissaaralutillu aaqqissuussisassapput.

4) Paasissutissiinermut malitassat pitsaalluinnartut

Sumiiffinni ataasiakkaani inuit paasissutissanik pigisallit suleqatigiissitanut qaaqquneqassapput, ataatsimoorluni paasissutissiinermut malitassanik suliaqarniassammata, pinngortitaq, avatangiiseq aamma kultoori pillugit oqaluttuat piviusorsiornerpaat pitsaalluinnartullu angallassisartunit (guide) allanillu takornarianik sullissisunit oqaluttuarineqarsinnaaniassammata. Sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut paasissutissiinernik pitsaalluinnartunik aamma atorluaasinnaassapput.

5) Takornarialerineq pillugu inatsit

Inuiaqatigiinni assigiinngitsuni inissimaffilinnit arlalinnit takornarialerineq pillugu nutaamik inatsiseqalernissaq kissaatigineqarpoq, taannalu inatsisinut pioreersunut isumaqatigiissutinullu akuerisimasanut tapertaassaaq. Namminersorlutik Oqartussat takornarialerineq pillugu inatsimmik nutaamik suliaqarnerat ilisimatitsissutigineqarmat nuannaarnermik neruinnermillu pilersitsivoq. Sumiffinni ataasiakkaani inuttaasut takornarialerinermi piginnittuunissaat inatsisitigut qulakkeeqqullugu arlallit kaammattuutigaat, inatsit pinngortitamik kultoorimillu eriaginnillunilu illersuisuussaaq.

6) Akileraarutitigut aamma akitsuutitigut aaqqissussinerit

Nunamut isernermi akitsuutit eqqunneqassapput. Tamanna kikkut tikeraarlutik tikikkusuttarnerannut aamma sunniuteqassaaq. Takornariat soqutiginnilluinnartut mianerinnittullu isernermi akitsuutinik akiluteqartarnissaat ilimagineqarpoq.

Takorluukkat kissaatigisat eqqarsaatigalugit isernermi akitsuutitut taarsiullugu misigisassanik pitsaalluinnartunik akisuunillu ineriartortitsisoqarnissaa oqaluserineqangaatsiarpoq. Suliniutit taakku tamarmik kissaatiginartinneqarput.

Takornariartaatit akitsuusersorneqaaqqinnissaat kissaatigineqarportaaq. Akitsuutit atorlugit attaveqaasersuutit, pinngortitaq aamma kultoori ineriartortinneqarlutillu aserfallatsaaliorneqassapput.

7) Takornarialerinerup killilersorneqarnissaa aamma nunap immikkoortuisa aggulunneqarnissaa:

Takornarianut sammisaqartitsinerit aamma nunap ilaani ingerlaarfigineqarsinnaasut killilersorneqarnissaat arlalinnit kissaatigineqarpoq. Nunami nunap immikkoortuisa aggulunneqarsinnaanera tassani ilaatigut pisinnaavoq, nunap imikkoortuisa ilaat takornarianut sammisaqartitsinerit, allat takornarianut sammisaqartitsiviunngitsutut kiisalu aamma allat isumalluutinik atuisut assigiinngitsut isumaqatigiissuteqarfigalugit sammisassanut assigiinngitsunut atugassatut immikkoortinneqassapput. Nunap immikkoortui assigiinngitsut kommuunini ingerlatsivinni pilersaarusiornermi atorneqarsinnaaneri siunnersuutigineqarpoq, tamannalu nuna tamakkerlugu pissasoq peqataatsillunilu toqqartuinissaq assiliornissarlu takorloorneqarpoq. Pinngortitami

immikkuullarissutsit sunnertiasullu illersornissaat pillugit eqqissimatitsisinnaanissamik suliniuteqartoqarnissaa periarfissatut aamma taaneqarpoq. Nunap ilaa eqqissimatitaaq, soorlu kujataani Uunartup eqqaani kangerluit eqqissimatinneqalissanersut isumaliutigineqarsinnaavoq.

8) Nunap ilaa ileqqut malillugit atorluarneqartartoq qanoq pineqarnissaa pillugu inuiaqatigiit oqaloqatigiinnissaat

Sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut nunap ilaa piniarfigalugulu aalisarfigisartagaat assersuutigalugu takornarianik piniartitsinermut imaluunniit aalisartitsinermut atorneqassappat sumiiffinni ataasiakkaani atuisut nunaqavissut peqataatinneqarnissaat kiisalu nunap ilaanik atuinerminnut ilanngullugu piniartitsisalerusunnersut aalisartitsisalerusunnersullu tusarniaavigineqaaqaarnissaat kissaataavoq? Sumiiffinni ataasiakkaani atuisut nunaqavissut takornarianik sullissinermik ilinniartinneqarsinnaapput, assersuutigalugu takornarianik piniartitsinermik aalisartitsinissamillu soqutiginnissappata. Nunap ilaa sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut atugaat nunaqavissut atuisut ataqqillugit tikinneqartarnissaa pingaaruteqarpoq.

Inuit ilaat oqartarput sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut akuersissutinik agguasarnermut paatsuuisimasut, allalli oqarput takornarialerisut nutaat ineriartortitsinermut suliniutinut tunngatillugu nunaqavissunik atuisunik ataqqinissuseqanngitsut akuutitsinngitsullu.

Qanorluunniit ikkaluarpat nunap ilaa atorluarneqartartoq takornarianut sammisassaqtitsinernut takornarialerisunit nutaanit atorneqarnissaa kissaatigineqaraangat qanoq iliortoqartarnissaa pillugu innuttaasut oqaloqatigiinnissaat pisariaqarpoq, nunap ilaa sumiiffinni ataasiakkaani atuisunit nunaqavissunit kinguaariaani atorneqarluartarsimagaluarpallunniit.

9) Nakkutillineq

Takornarianut sammisassaqtitsinerit nakkutigineqarnissaat takornariallu tikittartut aqunneqarnerulernissaat ujartorneqarpoq. Nunap isorartunera nakkutilliinermillu oqartussa qarfiup mikinera peqqutaalluni takornarialerineri sammisassat nunami isorartuumi ingerlanneqartut nakkutigineqarnerat ajornartorsiutaasoq tassunga atatillugu taaneqarpoq.

10) Takornialerinerup sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasunit tiguneqarnissaa qulakkeerumallugu taarsigassarsititsinissamut periarfissat

Kalaallit nunaqavissut takornialerinerumut soqutigisallit amerlasuut aningaasanik aallarniutissaminnik ullumikkut pigisaqanngillat. Sumiiffinni ataasiakkaani nunaqavissunut pitsaasunik sinaakkusersuinissaq pillugu pisortat suliaqassasut kissaatigineqarpoq, sumiiffinni ataasiakkaani najugallit piginnittuulernissaat kultoorimillu tunngaveqartumik piviusorsiortumik takornialerinerumi ineriartortitsisoqarnissaa eqqarsaatigalugu. Qularnaveeqquteqarnani taarsigassarsinissamut periarfissat erseqqissumik siunnersuutigineqarput.

Nunaqavissut piginnittuulernissaat pillugit oqallinnermi ilaatigut taaneqarpoq qanoq allagartat akuersissutit atorveqartarsinnaanersut, taakku kultoorimik piviusorsiortumik ingerlatsisunut – tassalu kalaallit nunaqavissut sumiiffinni ataasiakkaani najugallit – tapersiissapput – inuiaassuseq ajornartorsiutitut isigalugu oqaluuserisassanngortinngikkaluarlugu. Allagartaq takornialerinerumik ineriartortitsinermut atatillugu sumiiffinni ataasiakkaani kalaallinut nunaqavissunut atuinissamut tapertaassaaq.

11) Takornariat tikerartartut aamma iluanaarutit amerlasuunut siammarnissaat

Takornariat tikittartut nunamut siammarneqartarnissaat aamma aningaasat iluanaarutaasussat sullissisunut tamanut siammarneqartarnissaat kissaatigalugu taaneqarpoq. Ilulissani aamma Nuummi angallataatillit ataasiakkaat takornariartaatini ilaasunut kangerlunnut angallassisarnerminni kisimik iluanaaruteqartassanngillat.

Takornariat amerlasuut tassanngaannarsuaq tikittalernissaat kiisalu inuiaqatigiinni ikitsunnguanik inulinni takornarianik amerlasoorsuarnik takornariartitsisalernissaq kiisalu attaveqaasersuutitigut atortut aamma sullissiviit pisortanit akisussaaffigineqartut allat sukkasuumik nungullarnissaat pinngitsoortinniarlugu siammaanissamik kissaateqarnermut tunngavoq.

12) Kuloori assigiinngisitaartoq

Inuit kulooritoqaanni naleqartitat ileqqullu ilaasa ataannarnissaat uummarteqqinnissaallu pillugit aamma kalaallit kulooriata nutaanerusup ineriartorteqqinnissaa pillugu

iliuseqartoqarnissaa amerlasuut kissaatigaat. Kalaallit kultooriat assigiinngisitaartooq ineriartussaaq nukittulerulerlunilu aamma kinguaariiat akornanni ilinniarfigeqatigiilluni paasissutissanik misilittakkanillu avitseqatigiinnerat ilaqutariinni aamma nunaqavissut nuunnerillu akornanni ingerlanneqassaaq.

Takornariat ilaasa Kalaallit Nunaat qangatoortoq ujartortarpaat, tamannalu sumiiffinni ataasiakkaani takornarianik sullissisunit inuit kultooriat kalaallillu kultooriat nutaanerusoq aallaavigalugit misigisassarsiortitsinernik ilalinnik naammassineqarsinnaasarput. Kalaallit Nunaata qangaanerusup nutaaliaanerusullu oqaluttuarineqarnissaannik kissaateqartoqarpoq, niuernermin nittarsaassineq kiisalu misigisassarsiornernik imalinnik neqeroorutit eqqarsaatigalugit. Oqaluttuat nutaat sorlaqarfiit aallaavigalugit ineriartussapput.

Nunanili allani tusagassiutulerisut Kalaallit Nunaat inuilu inuit kultooriannit kingoqqisuusutut nersutitullu nujuartatut isumassuiumatuutut nittarsaassisarnerat iluaagineqarpoq. Kalaallit Nunaata assigiinngisitaartup ullumikkutut isikkullip tusagassiutulerisunit nunanit allaninngaanneersunit takutinneqartarnissaa kissaatigineqarpoq.

Sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit kultooriat

Siuinissaq pillugu takorluukkat kissaatigineqarnerusut ineriartornermik imaqarput, tassani aningaasatigut iluanaarutit pisariaqartinneqartut aamma kalaallit kultoorikkut naleqartitaat ileqquilu pitsaasumik ingerlaqatigiinnissaat oqaluttuarineqarluni. Aningaasaliisartut avataaninngaanneersut aamma takornarialerisut namminneerlutik suleqataanerulissapput. Nunani tamalaani takornarialerinermin najoqqutassat eqqunneqassapput, kisiannili kalaallit takornarialerinermin najoqqutassaat piviusorsiornermik aallaavillit sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasunit takornarialerisunillu aamma nunanit allaninngaanneersunit takornariartussanillu piumaneqarnerusassapput. Takornarialerisut nunanit allaninngaanneersut takornarianut sammisassaqartitsinerat sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut peqatigalugit ingerlattassavaat aamma kultoorikkut naleqartitat akuersaarlugit pisassavaat.

13) Kalaallit kultooriata assigiinngisitaartup nukittorsarneqarnera

Kalaallit kultooriata atorneqarnissaa nukittorsarneqarnissaalu tamanit soqutigineqarpoq, inuit kultooritoqaat aamma kalaallit kultooriat nutaanerusoq takornarialerinerup inuussutissarsiutigineqarnerani ilanngunneqarnissaat uani pineqarput.

Inuit kultooriat meeqqat atuarfianni faagiusaaq aamma ilinniartitsinermi anguniakkat paasissutissanik amerlanerusunik pissarsiviussapput kiisalu inuit kultoorianni inuuniarnikkut piginnaasat ilaannik pisinnaasaqartitsilissalluni, puisip qaannallu atorneqarsinnaanerannut kiisalu nerisassat sumiiffinni ataasiakkaani uumasuningaanneersut suliarineqartarnerannut tunngasut, soorlu pujoorineq aamma panertitsineq. Inuit kultoorianninngaanneersut ilaat innuttaasunut takornarianullu misigisassarsiortitsilluni neqeroorutaasinnaapput. Tamatuma saniatigut qimmit qimuttut (husky) aamma Nuummi qimussertarnerup eqquteqqinneqarnissaa kissaatigineqarput.

14) Amernik mersortarfiit

Amernik mersortarfiit nuannarineqarluartut arlallit 2035-mi pilersinneqarsimassapput aamma atisat amernit mersukkat ulluinnarni atugassat piumaneqangaatsiassapput. Ileqqut malillugit piareersarnermi periuseq amernillu mersornermi piginnaasat Canadami naggueqativut suleqatigalugit inuunermut pingaarutilittut uterteqqinneqassapput. Kalaallisuunik mersortarneq ingerlatiinnaqassaaq.

15) Eqqumiitsuliortut kultoorilerisullu takornarialerinermik inuussutissarsiuteqarnermi pingaarutilittut inissisimassapput

Peqatigiiffiit kultoorimut tunngasunik suliallit takornarialerisunit attavigineqakkajuttarput, kalaallit kultooriat pillugu takornarianut eqimattanut paasissutissiisinaanersut apeqqutigineqartarluni. Tamanna soorunami akeqartinneqassaaq, pinerit tamaasa.

Peqatigiiffiit kultoorimut tunngasunik suliallit pitsaanngitsunik atugassaqartinneqareerput, taamaattumik suleqatigiinnermik tamanut pissarsiviusumik pisariaqartitsisoqarpoq.

Kultoori pillugu suliffeqarfiit, kultoorilerisut aamma eqqumiitsuliortut takornarialerinermik ineriartortitsinermi aqqissuussaanagerusumik akuutinneqarnissaat tamanit isumaqatigiissutaavoq. Isiginnaartitsissutinik, eqqumiitsulianik takutitsinerik, oqaluttuarisaaneq pillugu oqaluttuortoqarluni unnussioqatigiinnernik, nerisassat pillugit aqqissuussinerit assigisaallu amerlanerusut takornarianut innuttaasunullu

suliarineqartassapput. Allagarsiissutininik allanillu paasititsiniutinik suliaqarnermi eqqumiitsuliortut peqataasinnaapput.

Nuup Saava kultoorikkut katersuuffittut atorluarneqarsinnaasutut nalilerneqarpoq aamma Visitor Centerimik peqalernissaq kissaatigineqarpoq, takornarianut sammisaqartitsinissat pillugit tassani nalunaaruteqartoqartassaaq kiisalu tamatuma nalaa kultoorikkut aaqqissuussinernut aamma atorneqarsinnaasassalluni.

Kultoorip ilaasa aamma kalaallit oqaasiisa atatiinnarneqarnissaat pillugit illersuisumik aaqqisoqarnissaa pisariaqarpoq. Inatsisitigut allagartallu atorlugit kultoori aallaavigalugu ineriartortitsineq qulakkeerneqassaaq.

16) Takornarialerineq faagitut aamma takornarialerineq pillugu ilinniartitaanerit arlallit

Kinguaariaat tulluuttut takornarialerinerimik inuussutissarsiutini suleqataalissappata takornarialerineq meeqqat atuarfianni inuusuttunullu ilinniartitinnit faagitut eqqunneqartariaqarpoq. Takornarialerinerimik ilinniartitinnit arlallit aamma ineriartortinneqassapput, inuusuttut takornarialerinerimik pingaarutilittut inissimalernissaat qulakkerniarlugu tunisassianik ineriartortitsineq, pilersaaruserneq aamma piareersaaneq aqutsinerlu assigisaallu ilinniartitsissutigineqartassapput.

Taakku saniatigut utoqqaat inuusuttullu akornanni ilisimasaniq misilittakkanillu avitseqateqartarnissaq pillugu suliniutit arlallit takornarialerisunit suliarineqartassapput, taamaaliornikkut takornarialerisinnaasut amerlassusaasa aalaakkaasuusinnaanerit qulakkeerneqassamat.

17) Takkussuuttut nutaat sumiiffinni ataasiakkaani inooriaatsinut qanoq sunniuteqartarnerat pillugu inuiaqatigiinni oqaloqatigiinneq

Periarfissanut (inuussutissarsiutitigut) nutaanut inuit ilaat ammanerusarput, allalli inooriaatsit pioreersut eriagineqarnissaannik kultoorikkullu naleqartitat ileqqullu ilaannik uummarsaanissamik kissaateqartarput. Sorlermulluuniit illersuisuugaluaanni pinngortitamik atuneq inooriaatsimut nalinginnaasumut ilaatinneqaannarnissaa isumaqatigiissutigineqarpoq.

Takkussuuttut nutaat, soorlu inuussutissarsiornermi periarfissat aamma silap pissusaa, ilutigalugit kalaallit inuiaqatigiit nunatut inuiattullu isummersimallutillu aalajangersimassapput, kultoorip ilaani, inooriaatsini aamma pinngortitami pingaarutilit suut qimassinnaanerlugit suullu atatiinnarsinnaanerlugit eqqarsaatigalugit. Takkussuuttut nutaat sumiiffinni ataasiakkaani inooriaatsinut qanoq sunniuteqartarnerat aamma innuttaasut isummernissaat pillugit inuiaqatigiit oqaloqatigiinnissaat pisariaqarlunnarpoq.

Sumiiffinni ataasiakkaani piniartutut aalisartutullu inuussutissarsiuteqarneq

Sumiiffinni ataasiakkaani piniartutut aalisartutullu inuussutissarsiuteqartut Nuummi ukioq 2023-mi kultoorimik pingaarutilittut aallaaveqartumik inuussutissarsiortutut suli inissisimanissaat takorluuilluni kissaatigineqartut ilagaat. Nunap ilaani piniariartarfiit aalisartarfiillu ataqqineqarnissaat aamma takornarianut sammisaqartitsinernit akornusersorneqannginnissaat eqimattakkuutaarluni oqaloqatigiinnerni tamani malunnartumik kissaatigineqarpoq.

18) Sulianut tungatillugu ilisimasaqarluniluni aaqqissuussaannerusumik ingerlatsineq sumiiffinni ataasiakkaani piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiuteqarnermut nukittorsaataavoq

Sinaakkummik piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiuteqarnermut tapersiisumik aaqqissuussaasumik piitsanngorsaataasumillu nassaartoqarnissaa kissaatigineqarpoq. Pissutsit aaqqissuussaannerusut pitsanngorsarneqarnerisigut, ilaatigut tunitsivimmik sulianut tungatillugu ilisimasaqarluniluni tunngaveqarluni ingerlanneqartumik uumasullu nakorsaanit akuerineqartumik peqarneq sumiiffinni ataasiakkaani piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiornermut nukittorsaataassaaq aamma kinguaariiaanut inuusuttunut soqutiginarnerulissalluni. Tunitsivik kalaaliaqqap maanna inissisimaffigisaata akianut inissineqarnissaa kissaatigineqarpoq. Sulianut tungatillugu ilisimasaqarluniluni tunngaveqarluni ingerlanneqartumik tunitsiveqarnerup, nerisassat nutaat suliareqqaarnissaannut periarfissaqartitsisoq, sumiiffinni ataasiakkaani neriniartarfinnik isumaqatigiissuteqartarnerit ineriartortinneqarnissaannut atatillugu tapertaassaaq, neriniartarfiit kalaallit nerisassaataannik ukiup qanoq ilinera apeqqutaatillugu sassaallinissamik pingaartitsisut uani pineqarput.

Kalaallit nunaqavissut aamma sumiiffinni ataasiakkaanut nuussimasut ullumikkut nunat tamalaat nerisassaataannik nerissanik toqqaasartut imaluunniit kalaallit nerisassaataannik nerisaqarnatik peroriartorsimasut kalaallit nerisassaataat eqquteqqinneqarsimasut ukioq 2035-mi nalituutut isigalugillu nererusunnerulersimassagaat siunissaq pillugu takorluukkanut ilaavoq. Nunat tamalaat nerisassaataannik soorunami peqassaaq, nerisassalli sumiiffinni ataasiakkaaninnganneersut atornissaat pitsaanerpaassaaq.

Nerisassat aallaavigalugit takornariartitsineq ineriartortissallugu annertuumik periarfissaqarpoq, aamma tamatuma ineriartortinneqarnerani aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsionernerup peqatiginissaa pitsaasuussaaq. Periarfissaq alla tassaavoq sumiiffinni ataasiakkaani aalisartut aamma piniartut kalaallit nerisassaataannik takornariartaatinut pilersuisuunissaat, aamma sumiiffinni ataasiakkaani igasut kalaallit nerisassaataannik sassaalliinissaat. Sumiiffinni ataasiakkaani sinerissap qanittuani aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiutit suleqatigiilluni niuernernut nutaanut ilanngutitinneqarsinnaanissaat periarfissat pingajuattut takorloorneqarpoq, taakkunani avammut tunisassiornissamut periarfissat nutaat iluaqutigineqassapput, tamannalu pissaag Nuummi mittarfissap nunanut tamalaanut aqqutillip ammarneqarneratigut periarfissat ammaanarpat.

19) Aalisartunik piniartunillu naligiinnerusumik suleqateqarneq

Inuussutissarsiutit assigiingitsut inissaqartinneqarlutillu ataqqineqassapput aamma aaqqiissutissanik kinguneqartussanik nassaartoqassaaq, taamaalilluni inuussutissarsiutip suulluunniit aappaata pingaartinneqarnerulerneratigut killilersorneqannginniassamat. Aalisarnermi piniarnermilu ileqqut ataqqineqartuaannarput taamaattuassaarlu aamma ineriartorneq inooriaatsillu nutaat atuleraluarpata piniarneq aalisarnerlu nunaqavissut inooriaasiisa nalinginnaasut ilaanniittuassaaq.

Pinngortitaq ileqqullu malillugit atueriaatsinik inuussutissarsiutigalugu aalisartut piniartullu nalituunik ilisimasaqarput. Takornarialerisut ilaat ilaatigut arferit sumiittarnerannik aperisarput, arfernik takornariartitsinissamik ineriartortitsinissartik siunertaralugu. Paasissutissamilli taassuminnga nalituumik piniartut tunniussinissaminnut akilerneqarumagaangata takornarialerisut tunuinnartarput. Tamanna

akuersarneqarsinnaangilaq aamma suliaminnut ilisimasaqarluartunik, ammasumik periusilinnik kiisalu naligiilluni suleqatigiinnissamik ineriartortitsisoqarsinnaavoq.

20) Kommuunip aalisarnermut pilersaarutaa

Kommuunip aalisarnej pillugu ukioq naallugu pilersaarusiugaa ukioq 2035 nallertinnagu atulersimassavaa.

Silaannaap pissusaata allangornera

21) Sumiiffinni ataasiakkaani nerisassanik atuinerulerneq

Silaannaq pillugu nunarsuarmi oqallinnermi kiisalu nunani avannarlerni oqallinnermi nerisassat sumiiffinni ataasiakkaani pissarsiarineqarsinnaasut atorineqarnerulernissaat aamma nerisassanik ungasissorsuarmit assartorneqarsimasunik (co2-mik aniatitsinermik kinguneqartunik) annikinnerusumik eqqussuisoqarnissaa kaammattuutigineqarpoq. Oqaluuserineqartut taakku kalaallit nerisassaat pillugit ileqquannut sumiiffinnilu ataasiakkaani nerisassanik pissarsiarineqarsinnaasunik atuinissamut nukittorsaataassapput.

Siku annikinnerusoq aamma ukioq naallugu takornarialerineq

Kapisillit siornatigut ukioq kaajallallugu tikinneqarsinnaasimangillat, ukiukkut sikusarnera peqqutaalluni. Massakkulli Kapisillit ukioq naallugu tikinneqarsinnaalernikuuvoq, taamaalilluni ukioq kaajallallugu takornarialerisoqarsinnaalersimalluni. Siunissaq pillugu takorluuinnermi Kapisilinni ukioq kaajallallugu takornarialerineq aamma kangerlummukaassisarneq Nuummi ukioq naallugu takornarialerisalerneq ineriartortinneqarnerani ornigarneqarluartartussaapput.

Inuussutisarsiuutigut ineriartortitsineq piujuaannartitsinermik tunngavilik aamma pinngortitseqqittartoq

Pinngortitamik kultoorimillu atuneq mianerinninnermik tunngavilik assigiinngitsorpassuutigut paasineqarsinnaavoq. Pinngortitaq attorneqarsimangitsoq atatiinnarneqassasoq taamaattumillu takornarialerineq killilersorneqassasoq inuit ilaat isumaqarput, tamatumalu malitsigisaanik assersuutigalugu pinngortitami iluarsaassinissaq pillugu suliniutit takornariat peqatigalugit ingerlanneqassapput. Takornarianut sammisassat allat eqqunneqarnissaat takornarialerisut allat isumaqarput, taakku aamma pinngortitamik atuneq isumalluutinillu atuneq periarfissarpassuaqartutut isigaat nunallu allat isumassarsiorfigalugit tuniniagassanik ineriartortitsiissamik sammisaqarput.

Eqimattakkuutaarluni oqaloqatigiinnerni assigiinngisitaartunik imalinni periarfissatut takorluuinerlut atillugu pingortitamik kultoorimillu atuineq atatsiinnarnissarlu immikkut ittumik samillugit oqaasertalerneqarput.

22) Piujaannartitsineq pingortitseqqinerlu

Takornarialerineq piujaannartitsineq tunngavigalugu isumalluutini atuinissamik, suliffinnik pilersitsinissamik aningaasanillu isertitassanik periarfissanik eqqarsarluni kisimi ineriartortinneqassanngilaq. Takornariaqarnerli aamma kultoorip pingortitallu pingortitseqqissinnaasaanik ineriartortitsiviusaaq. Soorlu assersuutigalugu takornariaqarnermik inuussutissarsiornerup kultoorikkut naleqartitat aamma inuit kultooritoqaaninngaanneersut ileqqut eqquteqqinneqarsimasut atorsinnaavai. Pingortitamut aamma pingortitami isumalluutinit tunngatillugu takornialerisut takornarianut pingortitap iluarseqqinneqarnissanut atillugu aqqiissuussinnaapput.

23) Takornarianut misigisassarsiorusuttunut ornitassat akisuut immikkullu

aaqqiissuussat

Kalaallit Nunaat imaani nunamilu annertoorujussuarmik nerisassaateqarpoq, taamaattumik pingortitaq paarineqartariaqarpoq. Isernissaq akisusariaqarpoq. Amerlasoorpassuarnik takornialerisarneq taamaalluta pingitsoortissinnaavarput takornariallu tikiikkusutavut pilersaarsinnaavavut – takornariat pingortitamut kultoorimullu pitsaasut misigisassarsiorusuttut.

Ulorianarsinnaasutut takorluukkat

Sumiiffinni ataasiakkaani takornialerineq

24) Takornariat aqunneqannginnerat, ataqatigiinnginnerat aamma takornarianut

sammisaqartitsinissaq pillugu nalunaarsuiffik

Takornarianut sammisassat amerliartuinnartut massakkut aqunneqarnatillu nakkutigineqannginnerat peqataasunit arlalinnit ernunamanartutut isigineqarpoq, soorlu ilaatigut sammisassat avataaninngaanneersunit Kalaallit Nunaat pillugu ilisimasaqanngitsunit ingerlanneqartarput. Ataatsimoorluni ataqatigiissaarinerup amigaataanerata kingunerisaanik sammisassat assigiinngitsut nunap ilaani imaluuniit kangerlunni sammisassat aporaannerannik kinguneqartarpoq. Pisortatigoortumik

nalunaarsuiffimmik amigaateqarneq pisunik naatsorsuutigineqanngitsunik pilersitsisarpoq. Takornarianut sammisassat sukkasuumik amerliartuinnartillugit aqunneqannginnerat nakkutigineqannginerallu ulorianartutut taaneqarpoq aamma pinngortitamut mingutsitsinermik kinguneqarnissaanut ajornerpaamillu pisoqassappat inuit ajoqusernerannik kinguneqarnissaanut piffissaq apeqqutaaginnaleqqasoq taaneqarpoq.

25) Aningaasaliisartunut avataaninggaannersunut nunamik ammaaneq

Kalaallit Nunaat aningaasaliisartunut nunanit allaninnganneersunut takornarialerisunullu avataaninggaanniit tikittunut tiguneqariaannartut misiginartartoq eqqaaneqarpoq. Takornarianut sammisaqartitsinermut tunngatillugu aqutsinerunissaq, killilersuinerunissaq aamma nakkutilliinerunissaq eqimattakkuutaarluni sulinermi tamani arlaleriarlugu kissaatitut oqaasertalerneqarpoq, ilaatigut soorlu akitsuutinik eqqussinikkut, nunap agguaarneqarneratigut kiisalu ineriartortitsinerup aaqqissuussaasumik ingerlanneqarnissaa siunnersuutigineqarluni.

Inuiaqatigiinni assigiinngitsuni inissisimaffillit nunarsuarmi tamaninngaanniit tikiussortunut isornartorsiunerusumik kiisalu sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut inooriaatsillu avataaninggaanneersunit qanoq sunnerneqassanersut pillugit isummernissaat kaammattuutigineqarpoq.

26) Sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut ineriartornermut piginnittutut imaluunniit isiginnaaginnartutut

Takornarialerineq pillugu inatsisissami sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut piginnittuunissaat salliunneqanngippat ineriartornissamut periarfissat aningaasaliisartunut nunanit allaninngaannersunut aamma sullissisunut suliassap pilersaarusiornissaanik nassatalinnut tunniunneqassapput, taakkulu taamaalillutik iluanaaruteqartutut inissisimalissapput. Taamatut pisoqassappat taornarialerineramik inuussutissarsiorneq kalaallit nunaqavissut iliuusissaaruttutut misigilissapput, nukiit avataaninggaanniit takkuttut aqutaannut ineriartornermut sukkasuumut isiginnaaginnartussatut inissittussanngussagamik.

Takornarialerineramik inuussutissarsiutip sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasunit pigineqarnissaanik kissaateqarneq imaangilaq inussiarnisaarnerunanilu

tikilluaqqusinninnerusoq aamma imaanngilaq nunanit allaninggaanneersunut sullissisunut ajorinninnerusoq. Uanili pineqarpoq pingortitamut, avatangiisinut kalaallilu kultooriannut eriaginninnissamik kissaateqarneq. Takornariaqarnerup Kalallit Nunaannut nunaqavissunullu iluaqutaanissaa aamma kissaataavoq. Takornarialerinermik inuussutissarsiut sumiiffinni ataasiakkaani inuunermut pitsaasumut tapertaassaaq. Tamanna kalaallit kissaataattut isigineqarsinnaarpiangitsoq taaneqarpoq, aamma sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut piginnittutut inissisimalernissaat kiisalu takornariaqarneq isumalik nunani allani amerlasuuni takussaaneruleriartortoq eqqaaneqarpoq.

27) Sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut piginnittutut inissinnissaannut ineriartorneq sukkaasoq illikartitsisinnaavoq

Ineriartornerup sukkaasua assigiinngitsunik isumaqarfigineqarpoq. Inuit piginnaasallit sukkaasuumik amerlisarnissaat ilaasa kissaatigaat, ajornanngippat aningaasaliisartut nunanit allaninggaanneersut suleqatigalugit, taamaaliornikkut Nuummi takornarialerisut takornariarpassuarnut naatsorsuutilinnut mittarfik nunanut tamalaanut ammasoq ammarpat tigusinissaminnut piareersimaniassammata. Allat arriinnerusumik ineriartortoqarnissaanik kissaateqarput, inatsisit atorlugit sumiiffinni ataasiakkaani innuttasut piginnittuunissaat aamma kalaallit nunaqavissut atugassarititaasut eqqarsaatigalugit pitsaasumik sinaakkusiinissaq qulakkeeqqaarusullugu. Ineriartornerup sukkaasua nalimmassarneqartariaqarpoq, taamaalilluni kissaatit pisariaqartitallu imminnut assortuuttut oqimaaqatigiilerniassammata.

Sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit kultooriat

28) Inuit kanngusuttuniit tulluusimaartunut

Kultoori pillugu oqaloqatigiinnermi pitsaanngitsortai aamma oqaluuserineqarput. Inuit ilaasa kultoorikkut kinaassusertik kalaaliunertillu kanngugaat, taamaattumillu avataaninngaanniit aggettunit akuerineqarnissartik ujartortarpaat. Kalaallit taakku imminnut pitsaanngitsumik isigisarnertik qimassagunikku imminnut tatiginerulissagaluarput aamma kalaallit kultooriannik paasisamasaqarnerulerneq pilersinneqassagaluarpoq. Inuit akornanni avissaartuunneq taarserlugu kalaallit sumiiffinni ataasiakkaani nunaqavissut imminnut tatigeqatigiinnerunissaq pillugu ineriartortitsisoqarnissaa suleqatigiissutissanillu kinguneqartussanik pilersitsinissaq kissaatigineqarpoq.

Inuit nukittuut tulluusimaartullu sanarfineqarnerisa saniatigut avammut isiginissaq pingaaruteqarpoq, Kalaallit Nunaat nunarsuarmi kisimiinngimmat.

29) Sanalukkat assigineqanngitsut imaluunniit tammajuitsussat

amerlasoorsuanngorlugit sanaat

Eqqumiitsuliortut assigineqanngitsunik eqqumiitsuliortullu sanaluttartut pitsaanngitsunik peqqinnanngitsunillu atugassaqartitaallutik sulisarput, tamatuma kingunerisaanik eqqumiitsuliat kultoorikkullu inerititat tunisassiassat atatiinnarneqarnissaat ineriartortinneqarnissaallu ulorianartorsiortinneqarput. Kangianinngaanneersunik tammajuitsussanik amerlasoorsuanngorlugit sanaanik toqqaasoqarsinnaanera ulorianartutut isigineqarpoq, kalaallit eqqumiitsuliortut takornarialerinerup inuussutissarsiutigineqarnerani akuerineqarnatillu, tapersorsorneqarnatillu akuutinneqannginnerannik kinguneqassammat.

Sumiiffinni ataasiakkaani piniartutut aalisartutullu inuussutissarsiorneq

30) Piniartunut aalisartunullu pisassiissutit inerteqqusiornerillu taamatut piniarnani

kingunerlussinnaapput

Aalisarneri piniarnermilu pisassiissutit aamma piffissap ilaan inerteqqunteqartarnerit pillugit alaatsinaattariaqarpoq, kultoorikkut ileqqusut malillugit nereriaatsinut kinguneqarsinnaammata. Inuusuttut uumasunik eqqissisimatitanik nerinissamik ilikkanngitsoortarput, soorlu assersuutigalugu inuusuttut amerlaasuut miteq qipoqqarlu naluaat ussersimanagillu, uumasummitaakku ukiuni arlalinni eqqissisimatinneqarsimammata.

31) Piniartutut inuussutissarsiuteqarnerminngaanniit qaleralinnut imaluunniit?

Piniartut amerlasuut piniartutut inuussutissarsiuteqarnerminngaanniit qaleralinnut piffissaq sivikitsoq atorlugu nuussimapput, sumiiffinni ataasiakkaani aalisartut imaluunniit kinguaavi aalisartutut inuussutissarsiut qimallugu takornarialerinerimik inuussutissarsiummik toqqaasut takusalissanerlutigu? Aqqummik nutaamik toqqaagaangatta qimatarput "ipisittarparput". Ileqqut malillugit inooriaatsimik qimatsisinnaanerput takoreerparput. Avataaninngaanniit tikittut ulluinnatsinnut pulasinnaasarput, maannakkulli qanoq ililluta pissutsit allanngornerat naleqqussarnissaannut pitsaanerulersinnaavugut, taamaalillutik kultoorikkut naleqartitatsinnut inooqjaatsinullu kissaatigisatsinnut naleqquttunngortillugit?

Takornarialerinerimik inuussutissarsiutip siunissami pingaarnertut inuussutissarsiutitut inissinnissaa sulissutigineqassanngitsoq arlallit oqarput. Takornarialerinerimik inuussutissarsiut inuussutissarsiummut pingaarnarpaamut, tassalu aalisarnermut tapertaassasoq taamaattumillu pingortitamut atangiisimullu mianerinnittumik ingerlanneqassasoq kissaatigineqarpoq. Takornarialerinerimimmi inuussutissarsiut iluatsissanngippat aningaasat isertitamininguavut uumassutigisinnaanaviangilagut. Aamma pingortitaaq minguitsoq pigiunnaassagutsigu sumilluunniit uumassutissaarutissaagut.

Nuummi ineriartornerup sukkasuup ajoqutaasa ilagaat inuusuttut eqimattakkuutaartut ilaat pingortitamukartannginnerat. Piniariarneq ajorput, alalisariarneq ajorput nuniagiarnarlu ajorlutik. Inuiaqatigiinni inuusuttut eqimattakkuutaat pingortitamut peqqumaatissanik aallernissamut ilinniarnissamik periarfissaqanngitsut alaatsinaanneqartariaqarput isumagineqartariaqarlutillu.

32) Nuna aamma nunap ilaa piginnilarput, atornissaanulli pisinnaatitaaffik attartorparput

Nunamik aamma nunap ilaanik oqartussaasuutt ilaqtariit kalaallit ilaat isumaqarput, nunap ilaanut aalajangersimasumut peqqumaatissaminnik kinguaariaani aallertarsimanertik peqqutigalugu. Nunap ilaani allani takornarianut sammisaqartitsinerit ingerlanneqartarput, taakkulu ilaqarput avataaninngaanneersunik aamma sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasunik nunamik nunap ilaanillu atuinissamut piginnittutut imaluuniit atuisartuni sallerasussatut pissusilersortunik. Pingortitamik piginnittutut nipilimmik pissusilersorneq nunamik ataatsimoorluni pigisaqarnermut aamma pingortitamik isumalluutininik ataatsimoorluni pigisaqarnermut naapertuutinngilaq.

Pingortitamik atuisut tamarmik, avataaninngaanneersut aamma sumiiffinni ataasiakkaaninngaanneersut inuiaqatigiit oqallinneranni peqataasariaqarput, tassani nunami pingortitamilu isumalluutininik ataatsimoorluni pigisaqarnerup qanoq paasineqarlunilu malinneqassanersoq oqaluuserineqassaaq, taamaaliunngikkaanni atuisut pingortitami isumalluutit pillugit ataatsimoortumik paasinnittaateqarnatillu, periuseqarnatillu akunnerminni akuerisamik pissuseqarsinnaanaviangimmata.

Takornarialerinerimik inuussutissarsiutip pingortitami isumalluutininik (nuna aamma nunap ilaa) atuinera nunap inuiisa pingortitamik ileqqut malillugit sammisaqartitsilluni

atuinerannit naleqqiullugu pingaartinneqarnerussappat naleqartinneqarnerullunilu inuit kultooritoqaata ilaata qaangiinnarneqarneranik kinguneqarsinnaavoq allaallu ajornerusumik pisoqassappat tammartinneqarsinnaalluni. ILO-p isumaqatigiissutaa normu 169, tassalu nunap inuii pillugit isumaqatigiissut pinngortitami pisuussutinik atuinissamut tunngatillugu aalajangiisoqassatillugu kiisalu atueriaatsit allanngornerinut allannguutinullu allanut tunngatillugu nunap inuiisa inooriaasiannut sunniigaangata inatsit qanoq paasineqassanersoq malinneqassanersorlu pillugit innuttaasut oqallinnissaat pisariaqartinneqarpoq. (Sumiiffinni ataasiakkaani piniartut aalisartullu aamma innuttaasut allat inuit kultooritoqaannit tunngavilimmik inooriaasillit inuussutissarsiuteqartullu).

33) Illuatungerisamik qajassuussinnginneq suliamut tunngatillugu akerleriinnermik pilersitsisinnaavoq

Sumiiffinni ataasiakkaani aalisartutut piniartutullu inuussutissarsiortut aamma takornarialerinnermik inuussutissarsiortut akornanni sulianik aappaata iluaqutigisinnaasaanik pinngortitsisinnaanermik suleqatigiinnermillu pilersitsisinnaanermik periarfissanik isummersortut ilaat takunnissinnaapput. Inuussutissarsiutit taakku tamarmik isumalluutininik tunngaveqarput, isumalluutinillu atuneq mianerinnittumik ataqatigiissarneqanngippat suliamut tunngatillugu akerleriinnermik pilersitseriaannaavoq. Sammisassaqaqtitsinerit assigiinngitsut aqqissuunneqarnissaat pisariaqarpoq, taamaaliornikkut ileqqutoqqat malillugit sulisut aamma kultoorimik atuisut kiisalu takornarialerisut nutaat akornanni pitsaasumik inooqatigiittoqarsinnaanera anguneqarsinnaaniassammat.

Soqutigisallit toqqarneqarneranni, peqataatitsiniarnermi, tamarmik ineriartortitsinermut attuumassuteqartuussapput/sunnerneqartussaassapput, taamaattumillu suliniutinut piginneqataasussaallutik. Suliniutillit/aallarnisaasut nutaat pingaaruteqarput, attuumassuteqartulli tamarmik ineriartortitsiniarnermi peqataatinneqarnissaat aamma pingaaruteqarpoq.

34) Sakkutuut imarsiortut kangerlummi pisariaqanngitsumik angalasarnerat

Sakkutuut imarsiortut umiarsuaat nipit atorlugit mingutsitsisarput, imaani uumasunut akornusiisinnaasumik. Sakkutuut imarsiortut umiarsuaasa Nuup Kangerluanut pulanissaat pissutissaqanngimmat unitsinneqartariaqarpoq.

Silaannaap pissusiata allanngornera

Silaannaap pissusiata allanngornerata navianartorsiortitsinera pillugu oqaaseqaatinik allattuisoqanngilaq.

Inuussutissarsiorneq pillugu ineriartortitsineq piujuaannartitsisoq

35) Pinngortitami eqqakkat

Takornarianut sammisaqartitsinerit amerliartortillugit assigiinngitsutigut aamma assigiinngitsunik amerlassusilinnik eqqakkanik qimatsisarput. Pisuttarfinni equutissianinganniit umiarsuit takornariartaatit imaani nalimmasarneqarnerannut, timmisartukkut umiarsuakkullu angallannermit co2-mik aniatitsinermut. Taakku qaavisigut kommuunit attaveqaasersuutitigut ineriartornerat amigarpoq, inoqarfiit arlallit assigiimmik avatangiisinut eriaginnittumik eqqakkat pillugit suleriaatsinik imaluunniit eqqakkat aqquataannik anartarfiillu puussiartaannik eqqaaneq qangatut ingerlanneqartarluni. Sullissisut tamarmik eqqakkanik sapinngisamik killilersuinissaat aaqqiissutaasinnaasunillu annertunerusumik iliuuseqarnissaat amerlasuunit kissaatigineqarpoq, aamma eqqakkat avatangiisinut taamatuttaaq avatangiisinut eriaginnittumik eqqakkanik suliaqartarnissaq kissaatigineqarpoq.

3.1 SIUNISSAQ PILLUGU TAKORLUUKKAT EQIKKARNERI

Eqimattakkutaarluni sammisaqarnerup ilusaa

Ilusaata pisariaqartitat arlallit naammasivai: Aggerfiit akimorlugit qulequttat katitikkat pillugit oqallinnissaq pisariaqartinneqarsimavoq, taamaaliorneq nutaamik, assigiinngitsunik sammivilimmik kiisalu ataatsimut isiginnittariaaseq aallaavigalugu oqallinnermik pilersitsivoq. Peqataasut oqaasii ataqqillugit oqallitsitsisoqarneratigut uummaarissumik imminullu ataqatigiissumik oqallinneq pilersinneqarpoq. Piffissarititaasoq sivikippoq aggerfiillu akimorlugit inuiaqatigiinni oqallinnerit suli amerlanerusut, aamma inoqarfinni allani, ingerlanneqarnissaat arlalinnit kaammattuutigineqarpoq.

Sumiiffinni ataasiakkaani takornarialerineq

Takornarialerinerup ineriartortinneqarnera inatsisitigut aqunneqassaaq sumiiffinnillu ataasiakkaanit tunngaveqassalluni: Takornarialerinermut inatsisip sumiiffinni ataasiakkaani piviusoq tunngavigalugu takornariartitsisarnissaq qulakkiissavaa. Takornarialerinermut inatsit aallaavigalugu takornariartitsilluni sammisaqartitsinerit isumannaatsumik aamma

pinngortitamut kultoorimullu mianerinnittumik ingerlanneqartassapput. Ineriartornerup aqunneqarnissaa inatsisip qulakkiissavaa, aamma nakkutilliinermik oqartussat takornariartitsilluni sammisaqartitsinernik nakkutilliisassapput, taamaaliornikkut pissutsit navianarsinnaasut annikillisinniarlugit.

Akitsuutit: Attaveqaasersuutit, kultoorip aamma pinngortitap ineriartortinneqarnissaanut pinngorteqqinnissaanullu akitsuutit assigiinngitsut eqqunneqassapput.

Ataatsimut isiginnittariaaseq aamma naligiimmik tunngaveqarluni isiginnittariaaseq: takornarialerinerup ineriartortinneqarnerani ataatsimut isiginnittariaaseq atorneqassaaq, tassani aningaasaqarneq, pinngortitaq avantanngiiserlu, isumaginninneq aamma kultoorikkut mianerisassat naligiimmik isiginnittariaaseqarluni suliarineqassapput. Takornarialerinikkut ineriartortitsineq kultoorimik atatiinnartitsinerup kultoorimillu ineriartortitsinerup kiisalu pinngortitap paarinissaata pinngortitamillu atuinerup oqimaaqatigiimmik ingerlaneqassooq . Taamaaliornikkut takornarialerineq inuussutissarsiuutissarsiuutit pilersinneqartarpoq, taamaalilluni avatangiisit peqqinnartut aamma inuuneq pitsaasoq pilersinneqartarput.

Aningaasaliisartut nunanit allaninngaanneersut aamma sumiiffinni ataasiakkaani piginnittut: Piginnaanilinnik naammassisinnaasanillu ineriartortitsineq nunanit allaninngaanneersut aningaasaliinerisigut pisariaqarpoq kissaatigineqarlunilu, taamatuttaaq pitsaasunik sinaakkusiisoqassaaq soorlu ilaatigut nunaqavissut kalaallit taarsigassarsisinnaanissaannut periarfissat pitsanngorsarneqarneqarnerisigut, kiisalu sumiiffinni ataasiakkaani takornarialerinerup inuussutissarsiuutillit pilersinneqarnerisigut.

Sullissisut sutigut tamatigut takkussuuttunut nutaanut inuiaqatigiinnullu qanoq sunniuteqarnerat pillugu apeqquusiisassapput.

Ineriartornermi sukkassutsip iluarsateqqinneqarnera: Aningaasaliisartut avataaninngaanneersut takornarialerinerup isumaginnittoqarfiup sulisutigut aningaasatigullu ineriartortinneqarneranut peqataanissamut piareersimapput, sumiiffinni ataasiakkaani soqutiginnittut takornarialerinerup inuussutissarsiuutit nunaqavissunit pigineqarnissaat pillugu sinaakkutinik tapertaasunik amerlanerusunik peqarnissaannik amigaateqarput. Ineriartornerup sukkassusaa iluarsateqqinneqassaaq, taamaalilluni kissaatit pisariaqartitallu imminnut akerleriittut nalimmassarneqarsinnaaniassammata.

Ineriartorneq siammasissoq: Takornariat tikerartut nunamut siammarneqarlik, taamaaliornikkut inoqarfinni amerlanngitsunik inulinni takornariat ataatsikkut amerlavallaarujussuartut tikinnissaat kiisalu takornialerineq annertuallaarujussuarneq (masseturisme) pinngitsoortinneqassammat. Iluanaarutit amerlasuunut siammarneqarlik, innuttaasunut iluaqutinngornissaa anguneqarniassammat.

Takornariatitsisartut kattuffiat: Takornariatitsisartunut nuna tamakkerlugu kattuffimmik pilersitsisoqartariaqarpoq, inuiaqatigiit peqataaffigisaannik takornialerinemik inuussutissarsiorneq qulakkeerneqarniassammat. Nuna tamakkerlugu kattuffik takorloorneqartoq tassaavoq sullissisut assigiinngitsut soqutigisaannik pisariaqartitaannillu sammisaqarlunilu ataqatigiissaarisartoq. Kattuffik ataatsimoorfiusumik ataasiinnarmik nipeqassaaq aammali pisut apeqqutaatillugit nipit arlallit atorineqarsinnaasassapput.

Ukioq naallugu pilersaarut/takussutissiaq: Takornarianut sammisassaqtitsinissaaq pillugu aaqqissuussaasumik assigiinngitsunillu imalimmik ukioq naallugu pilersaarummik ineriartortitsisoqassaaq, taamaaliornikkut pinngortitamik atuisut inuussutissarsiornikkullu sammisassat assigiinngitsut pitsaasumik ingerlaqatigiinissaat qulakkeerneqassammat. Ukioq naallugu takornariatitsisoqartalernissaa anguniarlugu ukiup qanoq ilinera malillugu takornariat sammisassaat aaqqissunneqassapput. Ukioq naallugu pilersaarut/takussutissiaq tamanut ammasuussaaq, takornarianut sammisassat sumi qaqugukkullu aaqqissuunneqartassanersut takuneqarsinnaanngorlugu. Isumannaallisaanissaaq pillugu aamma taamaaliortoqartassaaq.

Umiarsuit takornariartaatit angalanerisa aqunneqarnerulernissaat: Umiarsuit takornariartaatit angalanerisa aamma takornarianut sammisassaqtitsinerit allat aaqqissuussaanagerusumik pisalernissaat aqunneqarnerulernissaallu takornialerisut assigiinngitsut suleqatigalugit pisassapput, taamaaliornikkut inooqatigiinneq pitsaasoq aamma takornialerineq pinngortitamut kultoorimullu pitsaasoq qulakkeerneqassammata. Oqartussat suleqatigiissitanik susassaqarfiit soqutigisaqatigiiffiillu assigiinngitsut akimorlugit pilersitsissapput.

Nunap immikkoortuisa aggulunneqarnera nunamillu assiliorneq: Takornialerineq pinngortitamut kultoorimullu pitsaasoq qulakkeerniarlugu takornarianut sammisassat amerlassusissaat ikilineqarsimapput sumiiffiillu angallaffiusinnaasut

annikillisinneqarsimallutik. Tamanna ilaatigut pivoq nunap immikkoortuisa aggulunneqarnerisigut, a) sumiiffiit aalajangersimasut takornarianut sammisassaqartitsinernut atugassatut toqqarneqarsimapput, b) sumiiffiit aalajangersimasut takornarianut sammisassaqartitsinernut atugassaanngitsutut toqqarneqarsimapput kiisalu c) sumiiffiit aalajangersimasut isumalluutininik atuisut assigiinngitsut akornanni amerlasuunik aaqqissuussiffiginnaasaat toqqarneqarsimapput. Taakku saniatigut d) nunap inuuisa nunap immikkoortui kangerluilu nuannarisaat ileqqutillu malillugit sammisaqarfigisartagaat nunap assiliorneqarsimapput allaaserineqarsimallutillu. Inuiaqatigiinni innuttaasut tamanit aggerfillit peqataatillugit nunap assiliornera ingerlanneqassaaq. Nunap immikkoortuisa assigiinngitsut assiliorneqarnerat kommuunimi ingerlatsiviit pilersaarusioneranni atorneqassapput.

Paasissutissiinissamut ilitsersuutissat pillugit suleqatigiissitat: Inunnik immikkut ilisimasalinnik ilaasortalinnik paasissutissiinissamut ilitsersuutissat pillugit suleqatigiissitanik pilersitoqassaaq. Kultoori, pinngortitaq avatangiiserlu pillugit paasissutissat pivusorsiortut qaffassisumillu pitsaassusillit qulakkeerniarlugit taamaaliortoqassaaq.

Piginnaasanik qaffassaaneq: Kalaallit inuusuttut piginnaaneqarluartut takornarialerinerup ineriartortinneqarnerani pingaarutilimmik inissisimanissaat qulakkeerniarlugu takornarialerineq pillugu faaginik aamma ilinniartitaanernik arlalinnik pilersitsisoqassaaq. Takornarialerisut utoqqaat inuusunnerusullu akornanni paasisimasanik misilittakkanillu paarlaasseqatigiittoqassaaq, taamaaliornikkut takornarialerinermi piginnaasat naammattut ingerlaavartuarnissaat qulakkeerneqassammat.

Sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit kultooriat

Kultoori illersorniarlugu iliuutsit aamma akuersissutinik tunioraanissamut najoqqutassat:

Inuit kultooriat aamma kalaallit kultooriat nutaanerusoq nukittorsarniarlugu najoqqutassanik atuneq. Kultoori tunngavigalugu takornarialerinermik inuussutissarsiornerup ineriartortinneqarnerani kultoorimik pivusut tunngavigalugit ingerlatsisunik atuisut tapersorniarlugit akuersissutinik tunioraanissamut najoqqutassat eqqunneqarlik. Tamanna inuiaassuseq ajornartorsiutinngortinngikkaluarlugu suliarineqartassaaq.

Kultoorimik isumaginnittoqarfik takornarialerinermik inuussutissarsiornermut

ilanngunneqassaaq: Kultoorimik isumaginnittoqarfiup aamma takornarialerinermik

inuussutissarsiornerup akornanni suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutininik suliamut tunngatillugu immikkut ilisimasalinnit sulianik akiliuteqartarnissamillu aaqqiissutitalinnik pilersitsisoqassaaq. Suliffeqarfiit kultoorimik suliallit, peqatigiiffiit kultoorimik sammisallit, kultoorimik suliallit eqqumiitsuliortullu misigisassanik arlaqartunik nutaanillu pilersitsissapput, taakku inuit kultooriat aamma kalaallit kultooriat nutaanerusoq aallaavigissavaat. Kultoorimik isumaginnittoqarfik assigiinngissitaartoq nukittorsarneqarlunilu ineriartortinneqassaaq, kultoorimik isumaginnittoqarfik takornarialerinemik inuussutissarsiornermut ilanngunneqarsimammat. Kultoori tunngavigalugu takornarialerinemik inuussutissarsiornerup innuttaasut inuttut kultoorimik nukittuumik pigisalittut tulluusimaarutilittut nukittorsassavai.

Sumiiffiit katersuuttarfiit aamma illorsuaq katersuuttarfik: Nuup Saava kultoorikkut katersuuttarfittut atorneqarli, tassanilu Visitor Centeriliortoqarli (takornarianut saaffiginnittarfiit), tassuuna takornarianut sammisassat nalunaarutigineqartassapput.

Amernik mersortarfiit atisallu amernit sanaat: Amernik mersortarfiit arlallit atugassarititaasut eqqarsaatigalugit pitsaasunik periarfissallit pilersinneqarlik, taamaaliornikkut kalaallisuut atatiinnarneqarnissaat aamma atisat amernit sanaat ulluinnarni atorneqarsinnaasunngorlugit ineriartortinneqarnissaat nukittorsarneqarniassammat. Ileqqut tunngavigalugit amernik suliaqartarnermi amernillu mersortarnermi piginnaasat inuunermi pingaarutilittut inissinnissaasa qulakkeernissaannut tapeeriaatsit ilaneqarnissaat pisariaqarpoq, ilaatigut Canadami inuit naggueqatitta suleqatiginerisigut.

Sanalukkat asseqanngitsut imaluunniit tammajuitsut amerlasuunngorlugit sanaat: Eqqumiitsuliortut assatik atorlugit asseqanngitsunik eqqumiitsuliortartut aamma sanaluttartut akuerineqassapput aamma atugassarititaasut eqqarsaatigalugit periarfissaat pitsanngorsarneqassapput, taamaaliunngikkaanni niuertarfiit tammajuitsunik tuniniaasartut tammajuitsunik akikitsunik amerlasoorsuunngorlugillu sanaanik kangianinngaanneersunik tikisitsisalernissaat aarleqqutigineqarsinnaavoq.

Inuit kultooriat atuarfimmi faagitut: Inuit kultooriat meeqqat atuarfianni faagitut ingerlanneqassaaq aamma inuit kultooriani uumaniarnissamut piginnaasat ilaat paasisaqarfigineqarnerulernissaat iliuitsitullu ilikkarneqarnissaat atuartitsinermi

anguniagaassaaq, soorlu ilaatigut qannap atorneqarneranik, puisip neqaanik igaassamik piareersarnermik kiisalu sunilluunniit pujoorinermik panertulinermillu. Inuusuttut kinaassusaasa siulit aallavigalugit nukittorsarneqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Taakku saniatigut qimmit qimuttut (husky) Nuummut eqqunneqarnissaat Nuummilu qimussertarnerup atuutilersinneqarnissaat kissaataavoq.

Inuiaqatigiinni oqallinneq aamma inoriaaseq (-tsit) kissaatigineqartoq (-tut):

Inuussutissarsiornikkut periarfissat nutaat pigineqalernerisigut inuiaqatigiit kalaallit imminnut nunatut inuiattullu isumannaarsimassapput, suut taamaatissanerlugit piareersimaffigissavaat qanorlu iliorluni kultoorip, inooriatsit aamma pinngortitamut tunngasut ilaasa pingaarutillit atatiinnarneqarnissaat eqqarsaatigalugit. Taamaattumik tamanna pillugu inuiaqatigiinni oqallinnerit arlallit ingerlanneqassapput, ataatsimoortumik suliniarfissamik nassaarnissaq eqqarsaatigalugu.

Sumiiffinni ataasiakkaani piniarnermik- aamma aalisarnermik inuussutissarsiorneq Atugassarititaasut qiimmaallannarlutillu aqqissuussaasut: Sumiiffinni ataasiakkaani

piniartutut aalisartutullu inuussutissarsiuteqarneq kultoorimik suliallit assigalugit takornialerinerimik inuussutissarsiuteqarnermut suleqatitut pingaarutilittut ilanngutitinneqassapput. Suleqatigiinnerit naligiimmik tunngavillit akiliuteqarlunilu aaqqiissutitalit pilersinneqassapput. Kultoorimik suliallit aamma piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiortut aqqissuussaanagerusumik atugaqartinneqalissapput, ingerlatsinerannut ineriartornissamullu periarfissaannik tapersersuisunik nukittorsaasunillu. Nerisassanut tikiunneqaqqammertunut tunitsivimmik inuussutissaleriffissatullu akuerisamik pilersitsisoqassaaq. Atugassarititaasut pitsanngorsakkat inuussutissarsiutip kinguaariinnit inuusuttunit pilergineqalerneranik kinguneqassaaq aamma atugassarititaasut taakku neriniartarfinnik aalaakkaasumik suleqateqarnissamik tapertaassapput, sumiiffiit ilaanni aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiutit takornariartitsinerimut nerisassanik aallaavillip ineriartortinneqarnerannut aamma nerisassat ileqqutoqqat uummarissaqqinnissaanut qitiusumik inissisimapput.

Inuussutissarsiut umiarsuarnut takornariartaatinut nerisassanik pilersuisunngorsinnaavoq, aamma sumiiffiit ilaanni igasut takornariartaatini kalaallit nerisassaataannik suliaqarlutillu sassaallersinnaapput. Timmisartukkut avammut tunisassanik aalisakkanik niueruteqarneq

pillugu isumaqatigiissutiniq nutaanik ineriartortitsisoqarsinnaavoq, Nuummi mittarfik nunanut tamalaanut ammasoq atulerpat.

Silaannaap allanngornera

Eqgussanik nerisassiornani sumiiffinni ataasiakkaani nerisassanik nerisassiorneq: Sumiiffinni ataasiakkaani inuiaqatigiit nunani tamalaani silaannaq pillugu oqallinnermut peqataanerulertariaqarput, tassani eqqartorneqartartut tassaapput nerisassat ungasissorsuarmit tikisittakkat ikinnerulersinneqarnissaat (CO₂-mik aniatitanik assartuineq) aamma sumiiffinni ataasiakkaani nerisassanik nioqqutissianik silaannarmut pitsaasunik imaluunniit kalaaliaqqani nutaaliaasuni nerisassanik tikiunneqarlaanik toqqaasarneq.

Naleqqussarnissamut periarfissat atorluarneqarsinnaasut: Sumiiffinni ataasiakkaani silaannaap allanngornera, soorlu sikuusarnerata annikillinera imaatigut ukioq naallugu angallassisoqarsinnaaneranik periarfissiivoq Kapisilinnilu ukioq naallugu takornariartitsisinnaanermik periarfissamik ineriartortitsisoqarsinnaalerluni. Naleqqussarnissamut periarfissat taama ittut ineriartortinneqassapput.

Inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq piujuartitsisoq namminerlu pinngoqqissinnaasoq

Pinngortitamik kultoorimillu atuineq aamma pinngortitseqqinneq: Takornarilerineq piujuartitsisinnaasutut, isumalluutiniq atuinertut nutaamillu aningaasarsiutaasinnaasutut periarfissatut taamaallaat ineriartortinneqassanngilaq. Takornarilerineq kultoorimut pinngortitamullu pinngortitseqqinnertut aamma pissuseqassaaq. Soorlu assersuutigalugu kultoorikkut naleqartitat aamma inuit kultoorianni ileqqut eqquteqqinneqarsimasut pinngorteqqqinneqarsimasullu takornarilerinermik inuussutissarsiornep misigisassarsiortitsilluni neqeroorusiornepmini atorsinnaavai. Takornarilerisut pinngortitaq pinngortitamilu isumalluutit eqqarsaatigalugit pinngortitseqqinnissamik suliniutinik takornarianut aqqissuussisarsinnaapput.

Inuiaqatigiinni oqaloqatigiinnerit amerlanerusut

Inuiaqatigiinni oqallitsitsisoqassaaq, uku pillugit:

1) avataaninganniit takkuttut sumiiffinni ataasiakkaani inuuniarnikkut atugassarititaasunut qanoq sunniuteqartarnerat aamma kultoorip, inuuniarnikkut atugassarititaasut pinngortitamullu tunngasut pingaarutillit ilaasa atatinnissaat pillugit qanoq iliortoqassanersoq.

2) nunanut aamma kangerlunnut tunngatilugu qanoq iliortoqartassanersoq, uani pineqarput nunaminertat atuisunit nunaqavissunit ornigarneqarluartartut, taakkulu takornarialerinermit atugassanngorlugit eqqarsaatigineqalersimappata.

3) nunap aamma pinngortitami isumalluutit ataatsimoorluni pigineqarnerat qanoq paasineqarlunilu malinneqassanersoq, taamaaliunngikkaanni pinngortitami isumalluutini atuisut ataatsimoortumik paasinnittaaseqarnatillu, ataatsimoortumik tiguseriaaseqarnatillu ataatsimoortumik akuerisamik akunnerminni pissusilersortarsinnaanngillat.

4) pinngortitami isumalluutit atorneqarnerat pillugu aalajangiisoqassatillugu nunat inuuisa pisinnaatitaaffii (ILO-mut isumaqatigiissut 169) qanoq paasineqassanersut malinneqassasullu, uani nunap inuuisa inooriaasiannut kingunissai pineqarput. – Sumiiffinni ataasiakkaani piniartut aalisartullu imaluunniit sumiiffinni ataasiakkaani kalaallit inuit kultooriata ilaannik tunngaveqarlutik inooriaaseqartut imaluunniit inuussutissarsiuteqartut pineqarput.

4. INERNILIINEQ

Ilisimatuutut suliaq siunissaq pillugu takorluukkarsaarutini imalik peqataasut amerlanerpaartaannit pisariaqartinneqarsimasutut iluatsilluartutullu eqqaaneqarpoq, ilusaa nutaartaqarmat;

- Inuiaqatigiinni aggerfiit akimorlugit eqimattani katiterineq
- Peqataasut oqaasit atorusutatik naapertorlugit oqalussinnaatitaanerit
- Oqaluuserisassat nutaat allaanerusumillu katitikkat
- Eqimatat oqaloqatigiinnerat pingaernerutinneqarmat aamma saqqummiinernik piffissartorluni atuisoqanngimmat

Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerit marluk inernerit assigiinngisitaartuupput;

- Eqimattani oqaloqatigiinneq uummaarissoq assigiinngisitaartorlu aamma imminermi inerneruvoq kusanartoq
- Peqataasut eqimattani oqaloqatigiinnerit misilttakkaminnik ilisimasaminnillu avitseqatigiipput. Paasisimasatik, misilitakkatik aamma soqutigisatik assigiinngitsut

naapisippaat, taamaaliornikkut paasinnittaatsit, isumassarsiat nutaaliaasut aaqqiissutissatullu siunnersuutit siammasissut pilersinneqarput. Taakku saniatigut ilisarimasartaartoqarpoq aamma suleqatigiinnernik nutaanik inerititaqarfiusussanik pilersitsisoqarpoq.

- Siunissaq pillugu takorluukkarsaarutit 35-it ataatsimut isiginninnermut tunngapput erseqqillutillu, ilai timitaqanngitsut allat piviusunik saqqummiissat

Taamaattumik peqataasunut tamanut uummaarissumik oqallinnernut peqataasunut tunniussaannullu nalituunut qujanarujussuaq. KNR-imi radiomi tusagassiortoq Frederik Lund aamma qujassuteqarfigaara, eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsinerit pillugit radiokkut marloriarluni apersuisimammat. Eqimattakkuutaarluni sammisaqartitsineri peqataasut tallimat radiokkut apersuineri aamma peqataasut malunnaatilimmik oqariartuuteqarnermikkut inuiaqatigiinnut tunngassuteqartumik pilersitseqataapput.

Naggataatigut aqutseqataasunut Evi Kreutzmannimut, Sørine Steenholdtimut aamma Thora M. Hansenimut qujanaq, eqimattat oqaloqatigiinneranni inissaqartitsillutik oqaloqatigiinnernullu siuarsaataasumik aqutsinerannut.